

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui Skatinti kartų solidarumą

COM(2007) 244 galutinis

(2008/C 120/16)

2007 m. birželio 20 d., vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, Komisija nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui Skatinti kartų solidarumą.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. lapkričio 14 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Luca Jahier.

440-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. gruodžio 12–13 d. (2007 m. gruodžio 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 105 nariams balsavus už, 21 — prieš ir 28 susilaikius.

1. Įžanga

1.1 Kartų solidarumo principas yra vienas iš Europos socialinio modelio struktūros kertinių akmenų ir, atsižvelgiant į demografinių pokyčių padarinius, reikia prisiimti naujus išpareigojimus ir ieškoti naujų sprendimų, kurie leistų jį sustiprinti atsižvelgiant į būtiną naują finansinį stabilumą. Todėl norint, kad ir toliau būtų laikomasi šio kartų solidarumo principo, reikia, jog įvairiais lygiais valstybinės institucijos vykdytų aktyvią strategiją, o visi skirtingi socialiniai partneriai atliktų svarbų vaidmenį siekdami užtikrinti kokybiškas visuotinės svarbos paslaugas šeimoms, jaunimui, visiems negalintiems savimi pasirūpinti asmenims bei pensijų ir socialinės apsaugos sistemų tvarumą.

1.2 Neseniai dėl šių klausimų ⁽¹⁾ EESRK jau pateikė savo nuomonę ir visų pirma dėl profesinės veiklos ir šeiminių gyvenimo derinimo, dėl lygių galimybių ir užimtumo skatinimo ypatingą dėmesį skiriant moterų užimtumui. Minėtose nuomonėse pateiktos rekomendacijos yra pakartojamos šioje nuomonėje: tiek tiriamojoje, tiek ir pasiūlymų dalyse.

1.3 Nors Komisijos komunikata pavadinimas „Skatinti kartų solidarumą“, dėmesys jame iš esmės sutelktas į šeimos problemas atsižvelgiant ir į neseniai Europos Vadovų Tarybos įsteigtą „Aljansą už šeimą“. Šiuo metu Bendrijoje po didelės pertraukos pastebima, kad šeimos problemoms skiriama iš tiesų daug dėmesio ir šioje srityje vykdomi veiksmai. Komisijos komunikate taip pat teigiama, kad „Šis komunikatas yra pirmasis žingsnis

Europos mastu sprendžiant dėl demografinių pokyčių kylančias problemas“. Todėl nuomonėje šioms problemoms bus skiriamas išskirtinis dėmesys.

1.4 1983 m. Europos Parlamentas priėmė Rezoliuciją dėl ES šeimos politikos, tokiu būdu pirmą kartą atkreipė dėmesį į šią politiką Europos lygmeniu ir kas yra ypač svarbu, sudarė sąlygas kitais metais į biudžetą įtraukti eilutę, kurioje numatytos lėšos bus skirtos veiksams šeimos remti.

1.5 Pirmasis už šeimos reikalus atsakingų ministrų tarybos susitikimas įvyko 1989 m. Jo metu, remiantis Europos Komisijos pateiktais pasiūlymais, buvo numatytos kelios svarbios priemonės. Komisijai buvo pateiktas prašymas įsteigti Europos socialinės, demografinės ir šeimos padėties stebėsenos centrą — dabartinį demografijos ir socialinės padėties stebėsenos centrą — bei aukšto lygio vyriausybinių ekspertų grupę demografijos klausimams spręsti. Komisija taip pat sukūrė tarpžinybinę darbo grupę, kurios veiklos sfera — įvairių Bendrijos politikos krypčių šeimos dimensija. Taryba taip pat nusprendė institucionalizuoti kontaktus, užmegztus su šeimų organizacijomis ir su Europos Parlamento tarpfrakcine grupe „Šeima ir vaiko apsauga“.

1.6 1994, 1999 ir 2004 m. Europos Parlamentas priėmė naujas rezoliucijas, o tarpfrakcinė darbo grupė „Šeima ir vaiko apsauga“ įsteigta 1988 m.

1.7 Deja, dėl 1998 m. biudžetą ir jo teisinę bazę ištikusios krizės pagalbos šeimoms eilutė buvo panaikinta.

1.8 Nagrinėjamame komunikate Komisija toliau analizuoja demografijos temą, kurią pirmąkart aptarė 2005 m. žaliwoje knygoje dėl demografinių iššūkių ⁽²⁾, o vėliau komunikate „Europos demografinė ateitis: iššūkių paversti galimybe“ ⁽³⁾. Nagrinėjamas komunikatas yra platesnio masto veiklos institucijų lygmeniu, kurią inicijavo ES pirmininkavusi Vokietija, priėmus

⁽¹⁾ Žr. 2004 m. gruodžio 16 d. EESRK nuomonę dėl Kartų santykių (pranešėjas J. M. Bloch-Lainé), OL C 157, 2005 6 28; 2007 m. kovo 14 d. EESRK nuomonę dėl Šeimos ir demografinės raidos (pranešėjas S. Buffetaut), OL C 161, 2007 7 13; 2007 m. kovo 14 d. EESRK nuomonę dėl Gyventojų senėjimo poveikio ekonomikai ir biudžetui (pranešėja S. Florio), OL C 161, 2007 7 13; Socialinių partnerių vaidmens derinant profesinę veiklą, šeiminių ir asmeninių gyvenimą (pranešėjas P. Clever), 2007 m. liepos mėn. Tai svarbiausios iš parengtų nuomonių.

⁽²⁾ COM(2005) 94 galutinis.

⁽³⁾ Savo nuomonę apie dokumentą COM(2006) 571 galutinis Komitetas išdėstė ES pirmininkavusios Vokietijos prašymu parengtoje tiriamojoje nuomonėje — 2007 m. kovo 14 d. EESRK nuomonė dėl Šeimos ir demografinės raidos (pranešėjas S. Buffetaut), OL C 161, 2007 7 13.

pavasario Europos Vadovų Tarybos išvadas ir pasibaigusią 2007 m. gegužės 30 d. Ministrų Tarybai pateikus išvadas dėl Europos Aljanso už šeimas, vėliau pakartotas 2007 m. birželio 21–22 d. Europos Vadovų Tarybos išvados.

1.9 Šiame komunikate primenama, kad Europoje egzistuoja trys pagrindinės pagalbos šeimoms veiksmų rūšys: tiesioginių arba netiesioginių su šeima susijusių išlaidų kompensavimas, pagalbos prižiūrint ir auklėjant vaikus paslaugos tėvams ir pagalba asmenims, kuriems reikalinga globa, darbo laiko, darbo ir užimtumo sąlygų pritaikymas; visuotinės svarbos socialinių paslaugų teikimo vietos lygiu organizavimo pritaikymas. Šios pagalbos rūšys skirtingose valstybėse narėse buvo plėtojamos labai nevienodai, atsižvelgiant į politinius sprendimus ir su jais susijusius tikslus. Nors, Komisijos nuomone, sunku pasakyti, kokia politika pati veiksmingiausia, ji pabrėžia, kad kai kurioms valstybėms (Skandinavijos valstybėms) pavyko rasti politinių priemonių, leidžiančių derinti profesinę veiklą ir šeiminių gyvenimą, skatinančių lyčių lygybę bei tuo pat metu padedančių skatinti aukštą gimstamumo lygį ir aukštą moterų užimtumo lygį.

1.10 Nors šeimos politika, siaurąja prasme, priklauso išimtinai valstybių narių kompetencijai, Komisija primena, kad Europos Sąjunga imdamasi politinių veiksmų visuomet bandė atsižvelgti į šeimos ir į jos narių gyvenimo kokybės dimensiją. Beje, šeiminių ir profesinio gyvenimo derinimas įgyvendinant Lisabonos strategiją tapo vienu iš ES užimtumo politikos pagrindinių aspektų.

1.11 Toliau Komisijos komunikate aprašomas Europos Aljanso už šeimas pobūdis ir ES veiksmai, kuriais siekiama jį paremti: t.y. sudaryti aukšto lygio vyriausybinių ekspertų grupę demografijos klausimams spręsti, sukurti Europos, nacionalinius, regioninius ir vietos forumus bei tinklus, raginti Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondą įsteigti gerosios patirties stebėsenos centrą ir galiausiai nustatyti tyrimų priemones, pagrįstas septintąja bendrąja programa. Komisija ketina panaudoti Europos struktūrinių fondų išteklius, kad būtų užtikrintos lygios galimybės ir sudarytos sąlygos derinti šeiminių gyvenimą ir profesinę veiklą.

2. Pastabos ir iššūkiai

2.1.1 Kartų solidarumo klausimas, be abejo, labai platus ir sudėtingas, jis neatsiejamas nuo sudėtingesnio įvairių šiandienos socialinių, ekonominių ir tarptautinių pokyčių — taip pat ir gyventojų senėjimo, darysiančio didelį poveikį būsimam ES piliečių gyvenimui, visų pirma socialinėms ir darbo sąlygoms — keliamų iššūkių konteksto. Komisijos komunikate teigiama, kad Lisabonos strategija modernizuoja šeimos politiką skatindama lygias galimybes ir visų pirma gerindama profesinės veiklos, šeiminių ir asmeninio gyvenimo derinimą, o tai lemia aktyvesnį

moterų dalyvavimą darbo rinkoje. Šis derinimas taip pat pabrėžiamas integruotose augimo ir darbo vietų kūrimo gairėse, pagal kurias užimtumo politiką reikėtų rengti atsižvelgiant į šeiminių gyvenimo aplinkybes ir jų pokyčius skirtingais gyvenimo laikotarpiais. Atvirojo koordinavimo metodo, kuris turi įtakos socialinei apsaugai ir socialinei integracijai, tikslas — gerinti skurstančių vaikų ir jų šeimų padėtį, remti ilgalaikę priklausomų asmenų globą ir modernizuoti pensijų sistemas.

2.1.2 Šeimose vykstantis ir ugdomas kartų sambūvis tapo labai svarbia tema ir Europai. Šeima yra ta vieta, kur visų pirma fiziologiškai reiškiasi lyčių, jaunimo ir senyvo amžiaus žmonių solidarumas. Dėl socialinių pokyčių atsirado daug skirtingų šeimų struktūrų. Rengiant priemones reikia atsižvelgti į skirtingą šeimų padėtį vadovaujantis subsidiarumo principu ir nacionaliniais teisės aktais (*).

2.1.3 Naujos ataskaitos apie socialinę ir demografinę padėtį rodo, kad šeimų įvairiose šalyse daugėja, bet jų narių skaičius mažėja. Šeimų struktūra kinta kur kas sparčiau negu anksčiau, kadangi mažėja santuokų (7-ame dešimtmetyje 1 000 gyventojų tekdavo 8 santuokos, o 1999 m. — 5,1 santuokos), tuokiamasi vyresnio amžiaus, daugiau sutuoktinių gyvena skyrium ir skiriasi, didėja po vieną gyvenančių asmenų ir ne santuokoje gimusių vaikų skaičius. Beje, nepilnose šeimose gyvenančių vaikų skaičius ES nuo 1983 m. iki šių dienų išaugo 50 proc., ir šiuo metu 13 proc. Sąjungos vaikų gyvena su vienu iš tėvų (daugiausia — 25 proc. Didžiojoje Britanijoje) (?). Vis daugiau vaikų gyvena įtėvių šeimose (kuriuose kiekvienas iš sutuoktinių turi vaikų iš ankstesnių santuokų), kuriose yra senelių ir brolių bei seserų iš ankstesnių šeimų. Įvaikinama vis daugiau vaikų iš ne Europos šalių, o dėl migracijos atsiranda nauja šeimų kultūra.

2.1.4 Dabartinis vaisingumo koeficientas Europoje yra 1,45 vaiko vienai moteriai, t.y. jis gerokai žemesnis negu reikia gyventojų atsinaujinimui užtikrinti. Jis žemiausias Viduržemio jūros pakrantės šalyse ir Rytų Europos šalyse. Gimstamumo sumažėjimas Europos Sąjungoje yra beveik visuotinis reiškinys. Nuo 7-ojo dešimtmečio iki mūsų dienų gimstamumo lygis sumažėjo daugiau nei 45 proc.

(*). Žr. 2005 m. rugsėjo 28 d. EESRK nuomonę dėl Žaliosios knygos dėl santuokos nutraukimui taikytinos teisės ir jurisdikcijos, pranešėjas Daniel Retureau (OL C 24, 2006 1 31), kurioje teigiama: „Žaliojoje knygoje (teisingai) nesūdoma suderinti materialinės teisės normas.“

(?) Eurostatas, „Europos gyventojai 2005 m.“. Nors nepilnų šeimų skaičius skirtingose Europos Sąjungos valstybėse didėja nevienodai (Italijoje ši tendencija paplitusi mažiau negu Švedijoje), jų sudėtis pagal lytį visose šalyse beveik identiška (aiškiai daugiau moterų), išskyrus Švediją, kur 26 proc. vienišų tėvų yra vyrai.

2.1.5 Todėl mūsų visuomenėje vis mažiau jaunų žmonių bei vaikų ir vis daugiau pensininkų bei apskritai vyresnio amžiaus žmonių. 1950 m. 40 proc. 25 ES valstybių gyventojų buvo jaunesni negu 25 metų. 2000 m. šios amžiaus grupės atstovai jau sudarė tik 30 proc. gyventojų, o 2025 m. šis skaičius sumažės iki 25 proc. Ir atvirkščiai: 1950 m. tik kas dešimtas žmogus buvo vyresnis negu 65 metų, 2000 m. šis santykis jau buvo 1 iš 6, o 2025 jis priartės prie 1 iš 4. Šie duomenys yra esminių vartojimo struktūros, būsto ir slaugos poreikių, socialinio elgesio ir pačių viešosios politikos prioritetų pokyčių ženklas.

2.1.6 Žinoma, dėl įvairių Europoje egzistuojančių socialinės apsaugos modelių, darbo sąlygų ir medicinos pažangos šiandien dauguma vyresnio amžiaus žmonių gali tikėtis kur kas ilgesnės gyvenimo trukmės ir santykinai neblogų pajamų. Tačiau esama didelių skurdo problemų: jų patiria ne mažiau kaip šeštadalis vyresnių nei 65 metų amžiaus moterų, o apskritai — tai maždaug ketvirtadalis visų vyresnių žmonių, kurie gyvena vieni, problema ⁽⁶⁾. Senyvo amžiaus moterų skurdo ir atskirties priežastys dažniausiai yra nedidelė darbo patirtis arba jokios darbo patirties. Gerokai didesnį nerimą kelia vyresnių kaip septyniasdešimties ir aštuoniasdešimties metų asmenų padėtis, kadangi jų šeimoms tenka vis didesnė našta, kadangi socialinės apsaugos ir priežiūros sistema negali suteikti reikiamų paslaugų.

2.2 Pasak Eurobarometro tyrimo ⁽⁷⁾, 97 proc. europiečių mano, kad šeima yra vienas iš svarbiausių jų gyvenimo aspektų, iš karto po sveikatos. Šis teigiamas Europiečių požiūris tampa dar ryškesnis, kai teiraujama jų nuomonės apie ateitį ⁽⁸⁾. Šeimos svarba tampa akivaizdi, kai pririekia pagalbos: jeigu susirgtų (88 proc.), pririektų patarimo (78 proc.) ar pinigų (68 proc.), 70 proc. apklaustų asmenų teigia, jog pagalbos kreiptųsi į gyvenimo draugą, 25 proc. — į kitą šeimos narį.

2.3 Europoje šeimos vis dažniau apsigyvena didelių miestų priemiesčiuose. Tačiau šis modelis skirtingose amžiaus grupėse labai skiriasi: senyvi žmonės ir jaunimas dažniausiai gyvena dideliuose miestuose, o vaikų turinčios šeimos ir pensinio amžiaus žmonės yra linkę keltis į mažesnius miestus. Gyvenamosios vietos pasirinkimo tendencijos, kurias lemia

⁽⁶⁾ Skurdas šiuo atveju matuojamas atsižvelgiant į pajamų lygį kiekvienoje valstybėje narėje. Todėl kai kuriose naujosiose valstybėse narėse jo lygis žemesnis (pavyzdžiui, Lenkijoje jis tesudaro 6 proc.), o kitose — gerokai aukštesnis, pvz., Airijoje (44 proc.), Graikijoje (33 proc.), Portugalijoje (33 proc.) ar Didžiojoje Britanijoje (24 proc.). „Europos socialinė tikrovė“ — pagrindinis konsultacinis dokumentas, parengtas Europos politikos patarėjų biuro (EPPB) 2007 m. kovo mėn.

⁽⁷⁾ EUROBAROMETRO specialusis leidinys 273, „Europos socialinė tikrovė“, 2007 m. vasario mėn.

⁽⁸⁾ Žr. R. Gubert ir G. Pollini knygą „Lyginamosios vertybės“ (Valori a confronto), išleistą Milane 2006 m. Joje remiamasi Europos vertybių sistemos tyrimo grupės (European values study) surinktais mokslinių tyrimų duomenimis. Šio tyrimo metu įvairūs Europos universitetai apklausė maždaug 40 000 asmenų 33 Europos šalyse (27 ES valstybėse narėse ir kitose Europos Tarybos valstybėse narėse). Tyrimą „Europos demografinė ateitis“ (The demographic future of Europe) atliko Roberto Boshio institutas, bendradarbiaudamas su Vokietijos federaliniu demografinių tyrimų institutu. Maždaug 34 000 piliečių iš 14 Europos šalių apklausos rezultatai patvirtina stiprų Europiečių prisirišimą prie šeimos institucijos.

priklausymas amžiaus grupei, kelia naujų problemų valdant paslaugas ir užtikrinant socialinę sanglaudą didžiosiose aglomeracijose. Šį reiškinį sustiprina ir migrantų srautai, paprastai didesni miestuose, kur reikia daugiau darbo jėgos.

2.4 Kalbant apie gyventojų amžių, vyresnių nei šešiasdešimt penkerių metų ES gyventojų procentinė dalis išaugo ir 2005 m. sudarė 17,2 proc. 15 ES valstybių narių gyventojų. Moterys, kurių vidutinė gyvenimo trukmė ilgesnė, sudaro didesnę nuolat augančios vyresnio amžiaus gyventojų grupės dalį: visose valstybėse narėse jos sudaro daugiau kaip 50 proc. vyresnių nei 65 metų amžiaus gyventojų.

2.5 Nuo skurdo kenčia apie 72 milijonus 25 ES valstybių gyventojų (t. y., 15 proc.), o 26 milijonai žmonių gyvena ties skurdo rizikos riba ⁽⁹⁾. Maždaug 12 milijonų minėtų asmenų yra vyresnio amžiaus žmonės; 9 proc. ES gyventojų gyvena nedidelės pajamos turinčiose šeimose dvejus iš paskutinių trejų savo gyvenimo metų; skurdo rizika didžiausia šeimose, turinčiose daugiau vaikų. Apie 20 proc. asmenų iš 94 milijonų 18 metų nesulaukusių Europos jaunuolių gresia skurdas. Per pastaruosius tris dešimtmečius vaikų skurdo lygis išaugo visose Sąjungos valstybėse narėse, ir šiandien jis viršija bendrą gyventojų skurdo lygį. Ypač didelį nerimą kelia skurdas nepilnose šeimose, šeimose, kurių nariai ilgą laiką neturi darbo arba nukenčia dėl nepakankamo užimtumo, ir gausiose šeimose. Neturtingų šeimų vaikai kenčia nepriteklių, jų padėtis labai nepalanki, jie turi daugiau sveikatos problemų ir mokydami nepasiekia patenkinamų rezultatų, o tai lemia dideles socialines, ekonomines ir politines sąnaudas ateityje. Nepakankamas rūpinimasis vaikų teisėmis gali paskatinti nusikaltimus prieš vaikus, jų išnaudojimą ir prekybą vaikais.

3. Bendros pastabos

3.1 Be to, ką išdėstėme išangoje, Europos Sąjungos institucijoms iki šiol labai sunkiai sekėsi pripažinti šeimą socialine struktūra, kuri šiuolaikinėje visuomenėje atlieka pagrindinį vaidmenį ir todėl nusipelnė didesnio Bendrijos dėmesio.

3.2 Nors įvairiausių viešųjų organizacijų iniciatyva tarptautiniu ir Europos lygmeniu daroma daug oficialių pareiškimų, kuriuose šeimai priskiriamas pagrindinis vaidmuo visuomenėje, iš tiesų šeima iki šiol netapo vienu iš Europos prioritetų. Pastarieji grindžiami dviem pagrindiniais ramsčiais — liberalizuota

⁽⁹⁾ Skaičiavimas atliktas skurdo riba laikant 60 proc. vidutinių pajamų. Europos Sąjungos socialinė padėtis 2004 m. ir Eurostato 2003 m. vertinimas. Taip pat žr. 2007 m. pavasarį Komisijos paskelbtą naujausią pranešimą „Socialinė padėtis Europos Sąjungoje 2005-2006 m.“, kuriame aptariama kartų pusiausvyra senstančioje Europoje.

rinka ir konkurencija bei visiems piliečiams lygiomis galimybėmis. Šie du ramsčiai aiškiai nurodomi, pvz., Lisabonos strategijoje ir socialinėje darbotvarkėje 2005–2010 m.

3.3 Europos Komisija šeimos temą analizuoja socialinės politikos, užimtumo ir lygių galimybių požiūriu⁽¹⁰⁾. Paprastai net ir dokumentuose, kuriuose aptariami jaunimo, vaikų teisių, švietimo ir panašūs klausimai, beveik niekada nevartojama šeimos sąvoka, o pasirinktas požiūris būna beveik išimtinai susijęs su žmogaus teisėmis arba žmogumi — ekonomikos subjektu. Kalbant apie asmenį retai atsižvelgiama į santykių aspektą. Tuo požiūriu žmogus atlieka ypač svarbų vaidmenį kaip šeimos ir jos sukurtos socialinių ryšių sistemos sudedamoji dalis. Juk šeimai ir toliau tenka pagrindinis vaidmuo sudarant žmogui sąlygas augti, palengvinant jo socialinę ir profesinę integraciją o labai dažnai — ir rūpinantis juo ligos, laikino ar ilgalaikio neveiknumo arba priklausomybės nuo kitų asmenų atveju. Valdžios institucijų teikiamos socialinės paslaugos yra iš tiesų svarbios, ypač skatinant profesinės veiklos ir šeiminio gyvenimo derinimą, užkertant kelią šeimų skurdui ir nedarbui, remiant šeimas, kuriose yra sunkių ligonių, sergančiųjų priklausomybės ligomis, vaikų auklėjimo problemų ir buitinio smurto. Tokios paslaugos negali visiškai patenkinti asmens — tiek globojamojo, tiek globojančiojo — jausminių ir emocinių poreikių⁽¹¹⁾.

3.4 Vis dažniau ES piliečių reiškiamas dėmesio šeimai poreikis, regis, sulaukė labai pozityvaus ES pirmininkavusios Vokietijos atsako, kuri, siekdama paremti koordinuotą politiką, galinčią kompensuoti gimstamumo mažėjimą ir vyresnio amžiaus žmonių skaičiaus didėjimą, pasiūlė sukurti institucijų „didįjį aljansą“. Per pastaruosius dvejus metus visose ES institucijose buvo imtasi naujų veiksmų, kuriems būdingas sistemingesnis, strategiškesnis ir perspektyvesnis požiūris, turintis didesnę potencialą.

3.5 Ši raida aiškiai atsispindi svarbiose Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos nuostatose dėl šeimos⁽¹²⁾, nors pageidautina, kad, persvarstant Europos Sąjungos sutartis, į

⁽¹⁰⁾ Šeimos klausimus spręsti patikėta Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generaliniam direktoratui. Konkrečiai šiai temai skirtų dokumentų galima rasti Europos aljanso už šeimas tinklalapyje http://ec.europa.eu/employment_social/families/index_fr.html. Tačiau galime tik apgailestauti, kad nėra galimybės susipažinti su visais tyrimais, kuriuos iki 2000 m. atliko pirmiau minėtas 1989 m. įsteigtas Europos socialinės, demografinės ir šeimos padėties stebėsenos centras, daugiau kaip dešimtmetį vykdęs reikšmingą veiklą.

⁽¹¹⁾ Susy Giullari ir Jane Lewie, „Suaugusio dirbančiojo modeliu paremta šeima. Lyčių lygybė ir slauga“ („The adult Worker Model family, Gender equality and care“); Socialinė politika ir plėtra, 19 programos dokumentas, Jungtinių Tautų socialinės plėtros tyrimų institutas, 2005 m. balandžio mėn.

⁽¹²⁾ Turimi omenyje 7, 9, 14, 24-3, 33 ir 34 str.

3 straipsnį, kuriame nurodomi Europos Sąjungos tikslai, būtų įtraukta aiški nuoroda į „šeiminio gyvenimo rėmimą“.

3.6 EESRK labai teigiamai vertina Komisijos komunikatą, kuriame nustatytas tikslus Europos aljanso už šeimas projekto įgyvendinimo veiksmų grafikas. Šis Aljansas yra konstruktyvi platforma, kuri pasinaudos EESRK ir apskritai per pastarųjų metų diskusijas jau suformuluotomis gairėmis, kad išspręstų su demografiniais pokyčiais susijusias problemas, remtų įvairių dalyvių bendradarbiavimą ir partnerystę, padėtų rasti išeiis, kurios labiausiai atitiktų šeimų poreikius, susijusius rūpinimusi vaikais ir kitais išlaikytiniais, įskaitant labai reikšmingas investicijas į kokybiškų paslaugų vaikams ir šeimoms sistemą. Tokiu būdu ji prisideda prie naujo, stipresnio kartų solidarumo atgaivinimo.

3.7 Bėlieka apgailestauti, kad, nesulaukus kai kurių valstybių narių pritarimo, šiam klausimui nebuvo galima taikyti atviro koordinavimo metodo, kuris Aljansui būtų suteikęs galimybę daryti didesnę strateginę ir struktūrinę poveikį. Tačiau EESRK pripažįsta, kad nagrinėjamas komunikatas yra pagrindas kurti bendrą platformą, kuri netrukdytų ateityje vykdyti kitus, stipresniu koordinavimu grindžiamus projektus.

3.8 Taigi, svarbu, kad po lemiamo postūmio, kurį padarė ES pirmininkavusi Vokietija, ši nauja darbo kryptis neatsidurtų nuošalyje. Įvairioms Europos organizacijoms vis daugiau dėmesio skiriant socialiniams ir su piliečių gerove susijusiems klausimams, šeima tampa nauju susidomėjimo, svarstymų ir veiksmų objektu. Šiuos nedrąsius pirmuosius bandymus reikėtų stiprinti ir palaipsniui vystyti vykdančią išsamią darbo programą, kurios baigiamuoju renginiu turėtų tapti 2010 m. numatytas 3-iasis Europos demografijos forumas.

3.9 Apskritai, reikia pragmatiškai pripažinti praktinį ir esminį šeimų indėlį mūsų visuomenėje užtikrinant konkrečią visų amžiaus grupių asmenų priežiūrą, kartu įvertinant šios priežiūros socialinį bei ekonominį naudingumą bei galimą kainos padidėjimą, kuris, ypač socialinių paslaugų srityje, šeimai būtų nepakeliamas, jeigu jai nebūtų suteikta derama parama ir ji nebūtų skatinama stiprinant jos vaidmenį.

3.10 Socialiniai partneriai šioje srityje jau atlieka svarbų vaidmenį įvairiais lygmenimis. 2003–2006 m. pirmojoje jungtinėje darbo programoje Europos socialiniai partneriai pristatė lygių galimybių veiksmų planą, kuriame konkrečiai kalbama apie šeiminio gyvenimo ir profesinės veiklos derinimą bei visas su

tuo susijusias problemas. Galiausiai, antroji 2006–2008 m. programa yra pagrįsta plačia pagrindinių darbo rinkos iššūkių analize⁽¹³⁾. EESRK ragina socialinius partnerius ir toliau tęsti darbus šia kryptimi.

3.11 Taip pat reikia vis labiau atsižvelgti į socialinio ir santykių kapitalo kūrimo ir atnaujinimo vaidmens struktūrinę dimensiją. Šis kapitalas vis dažniau pripažįstamas pagrindiniu kiekvieno piliečio ir visos visuomenės gerovės elementu. Dėl vaikams ir šeimai skiriamo laiko nukenčia profesinė karjera, tačiau tai yra investicija į žmonių priežiūrą ar mokymą, taigi, tai turi būti pripažinta ir įvertinta išnagrinėjant galimybę papildyti jau taikomas priemones (mokesčių naštos perkėlimas, sumažinimas, vaiko priežiūros atostogos ir t.t.), kad laikas, skirtas šeimos narių, kuriems reikalinga globa, priežiūrai, būtų pripažintas suteikiančiu teisę į pensiją⁽¹⁴⁾ ir kartų solidarumas ateityje netaptų skola (nepakankamos pensijos ir didesnė skurdo rizika), kuri visų pirma prislėgtų moterų pečius.

3.12 Be to, derėtų atsižvelgti ir į neatlygintai skiriamo laiko aspektą. Šį laiką sunku apskaičiuoti, todėl dažnai jis lieka neįvertintas, tačiau jis daro didelę įtaką socialinio gyvenimo kokybei, o tai yra dalykas, kurio dauguma piliečių vis labiau siekia ir kuri vis labiau vertina.

3.13 Taigi, būtina kitaip, aiškiai ir pozityviai, pademonstruoti šios pagrindinės, struktūrinės žmonių dimensijos, leidžiančios atsirasti socialiniam ryšiui ir jį kurti, socialinį pripažinimą, kartu daugiau dėmesio skirti visų kitų — aplinkos ir paslaugų — sąlygų vystymui ir pritaikymui, kad jos padėtų piliečiams užtikrinti galimybę patenkinti lūkesčius — sukurti šeimą, turėti norimą skaičių vaikų ir ramiai rūpintis savo artimaisiais.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Komisijos komunikate jau nurodomos kelios sėkmingos ir gerai struktūruotos darbo apibrėžiant ketinimus ir pradėdant juos įgyvendinti gairės (pvz., aukšto lygio vyriausybės ekspertų grupės demografijos klausimams spręsti sudarymas). EESRK palankiai vertina šias darbo gaires, remia jų visapusišką plėtojimą ir pageidauja, kad su jomis būtų nuolat išsamiai supažindinama ir plačiai informuojama apie jų įgyvendinimo pažangą, tokiu būdu sudarant sąlygas kuo aktyviau įsitraukti į šį procesą.

⁽¹³⁾ 2007 m. Europos socialiniai partneriai Komisijos nariui Vladimir Špidla nusiuntė raštą, kuriame jie išreiškė savo norą paaiškinti direktivą dėl atostogų dėl šeiminių priežasčių ir dėl profesinės veiklos ir šeiminio gyvenimo derinimo padėties ES. Šiuo tikslu organizacijos sudarė bendrą darbo grupę, kuri turi pateikti ataskaitą 2008 m. kovo mėn. vykstančiai ES socialinių reikalų Vadovų Tarybai.

⁽¹⁴⁾ Pavyzdžiu galėtų būti Suomijoje numatytos priemonės. 2003 m. socialiniai partneriai susitarė dėl svarbios pensijų sistemos reformos, 2004 m. sulaukusios Parlamento pritarimo ir prasidėjusios 2005 m. Išsamesnės informacijos ieškokite tinklalapyje www.tyoelake.fi puslapiuose anglų kalba.

4.2 Aktyvus vietos ir regionų veikėjų dalyvavimas yra ypač svarbus, kadangi šio lygmens institucijos atlieka pagrindinį ir vis reikšmingesnę vaidmenį teikiant socialines paslaugas bei imantis veiksmingų bandymų. Atsižvelgiant į tai, būtų naudinga ne tik sudaryti palankias sąlygas kurti regionų ir vietos forumus, bet ir raginti Komisiją imtis iniciatyvos ir bendru sutarimu su suinteresuotomis šalimis parengti ir patvirtinti išsamų forumų ir iniciatyvų visose Sąjungos šalyse planą, siekiant užtikrinti kuo aktyvesnį dalyvavimą šiame procese.

4.3 EESRK mano, kad reikia remti Gerosios patirties šeimos politikos kryptį srityje stebėsenos centro sukūrimą Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fonde ir mano, kad fondui būtų naudinga įvairiuose šio proceso etapuose išklausti pilietinės visuomenės, ypač šeimų asociacijų, nuomones siekiant nustatyti gerąją praktiką bei suteikti naudingą galimybę palyginti ir aptarti.

4.4 Be to, reikėtų siekti, kad su profesine veikla susiję šeimai kylantys klausimai netaptų vieninteliu šio stebėsenos centro susidomėjimo objektu ir kad ši institucija veikiau siektų tiksliai nustatyti šeimos ir visų kartų poreikius bei priemones ir lėšas, leidžiančias užtikrinti ir skatinti naujojo kartų solidarumo vystymą. Tai leistų susipažinti su Sąjungos dabartinės socialinio pilietiškumo infrastruktūros padėtimi⁽¹⁵⁾.

4.5 Mokslinių tyrimų srityje EESRK siūlo išnagrinėti ir šias konkrečias darbo kryptis:

— skirtingų Sąjungos valstybių narių mokesčių politikos (išmokos arba mokesčių atskaita ir mokesčių lengvatos) vaidmuo ir poveikis palengvinant arba apsunkinant šeimų padėtį, visų pirma kalbant apie vaikus (gimimas, priežiūra ir auklėjimas) bei suaugusiuosius, kuriuos globoja jų šeima, profesinės veiklos ir šeiminio gyvenimo derinimą, moterų užimtumą ir vienodą vyrų ir moterų pareigų šeimoje pasiskirstymą,

— dirbančių vyresnio amžiaus asmenų politika ir skatinimo priemonės, o kadangi laikotarpis nuo išėjimo į pensiją iki tol, kol dėl ligos ar amžiaus žmogui prireikia globos, nuolat ilgėja — iniciatyvų bei veiksmų, kurie gali sudominti vyresnio amžiaus asmenis ir įtraukti juos į socialinę bei kultūrinę veiklą jų bendruomenės naudai, bendrojo socialinio kapitalo kokybę gerinantį reiškinį, vykdymas;

⁽¹⁵⁾ Žr. 2003 m. gruodžio 10 d. EESRK nuomonę dėl Socialinės politikos darbotvarkės vidurio laikotarpio įvertinimo (pranešėjas L. Jahier), OL C 80, 2004 3 30.

— gyvenimo ciklo perspektyvos analizė, siekiant, kad dabartinę labiausiai paplitusią linijinę gyvenimo struktūrą ⁽¹⁶⁾ pakeistų lankstesnė ir besikaitaliojanti struktūra, o pasiaukojimas šeimai, karjeros sustabdymas auginant vaikus arba siekiant pasirūpinti kitais šeimos nariais, kuriems reikalinga parama, arba dėl tolesnio mokymosi nebebūtų laikomas išimtinė galimybe arba pasirinkimu, dėl kurių neišvengiamai nukentčia karjera, ypač moterų, o palaipsniui taptų normalia ir įprasta daugumos to siekiančių vyrų ir moterų padėtimi ⁽¹⁷⁾.

— šiuo požiūriu, vykdant mokslinius tyrimus reikėtų atsižvelgti į tai, kad pirmiau minėtas gerokai išaugęs nepilnų šeimų skaičius gali lemti vienišą senatvę, kai privalomos išlaidos taps sunkia našta, o lanksti gyvenimo ciklo struktūra gali turėti neigiamos įtakos gyvenimo lygiui. Be to, būtina išsiaiškinti, kokių priemonių reikėtų imtis siekiant, kad pensijų lygis leistų kiekvienam žmogui užtikrinti orų gyvenimą taip pat išnagrinėjant galimybę individualizuoti kiekvieno šeimos nario teisę gauti pensiją.

— vaikų skurdo poveikis visuomenei ir su juo susijusios sąnaudos (įskaitant prekybą vaikais ir nusikaltimus prieš vaikus), šeimoms teikiama parama nedarbo, ligos, priklausomybės ligų, psichinės sveikatos, buitinio smurto ir vaikų auklėjimo problemoms spręsti ir kliūtys jaunimui (abiejų lyčių) tapti nepriklausomu ir kurti šeimas.

4.6 Be to, yra dar dvi mažai ištirtos sritys, kurioms, EESRK nuomone, įgyvendindama šią strategiją Komisija turėtų skirti daugiau dėmesio ir teikti didesnę reikšmę:

— būsto politikai, kuri iš esmės vis dar kuriama remiantis gyvenimo ciklu, kuriame akivaizdžiai dominavo darbu skirtas laikas, o tai nebeatitinka šiandieninės padėties ⁽¹⁸⁾. Tai ypač pasakytina apie socialinį būstą, su šeimyninių vaikų darželių plėtra susijusius dalykus bei daugeliui priklausomų asmenų suteiktą konkrečią galimybę gyventi savo namuose;

— neįgalųjų arba asmenų, kurie visiškai negali savimi pasirūpinti, dažnai gyvenančių savo namuose arba su šeima, padėčiai. Tai yra iššūkis ne tik kuriant socialines paslaugas, kurios

padėtų šiems žmonėms nepriklausomai gyventi savo namuose, bet ir yra iššūkis vienišiesiems asmenims ir šeimoms, o tai pastebima tikrai tuomet, kai įvyksta socialinės tragedijos.

4.7 Pasiūlymas, kurį platus Europos lygmens šeimų organizacijų susivienijimas neseniai vėl pateikė įvairioms Europos institucijoms, yra pagirtinas ⁽¹⁹⁾. Jame prašoma persvarstyti PVM tarifus, taikomus kūdikiams skirtoms prekėms, pradedant sauskelnėmis. Komisija jau pareiškė savo konkretų politinį įsipareigojimą šioje srityje 2006 m. liepos 19 d. pateikdama pasiūlymą dėl 6-osios direktyvos, o konkrečiai — dėl Direktyvos 2006/112/EB H priedo, kuriame išvardyti produktai ir paslaugos, kuriems valstybės narės gali taikyti mažesnę (bet ne mažesnę kaip 5 proc.) PVM tarifą, persvarstymo ⁽²⁰⁾. Šių gaminių vidutinė kaina yra pakankamai didelė našta visos Europos šeimų biudžetams. EESRK palankiai vertina šį pasiūlymą, kuris galėtų tapti konkrečiu sprendimu ir kuris patenka į Europos Sąjungos kompetencijos sritį, suteikiančią galimybę valstybės narės paskatinti teikti šeimoms reikšmingą ekonominę paramą.

4.8 Mūsų nuomone, naudinga priminti ir dvi konkrečias darbo gaires:

— būtinybę šeimos temą (*Family mainstreaming*) glaudžiau susieti su įvairiomis Bendrijos politikos kryptimis siekiant sistemingai atsižvelgti į kiekvienos įgyvendinamos priemonės poveikį šeimoms ir į šeimos dimensiją įvairiose Sąjungos socialinių ir ekonominių veiksmų srityse. Todėl EESRK mano, kad Komisijai derėtų atnaujinti 1989 m. sukurtos, o grupės vėliau nebeatitikusios poreikių tarpžinybinės darbo apimtį darbą. Ji padėtų geriau koordinuoti veiksmus šioje srityje;

— būtinybę nuolat konsultuotis su Europos piliečiais, o konkrečiai — šeimų asociacijomis ir socialiniais partneriais, kad būtų užtikrintas geresnis taikomų priemonių tęstinis vertinimas, tiksliau ir veiksmingiau skleidžiama informacija palaiškiant šį procesą finansiškai, taikant atitinkamas procedūras ir kuriant reikiamas struktūras. Šiuo požiūriu EESRK galėtų būti ideali vieta, kur ši misija įgytų struktūrinį stabilumą.

⁽¹⁶⁾ Gyvenimo struktūrą mūsų laikais paprastai sudaro labai griežta augimui, mokymuisi, sudėtingai ir ilgai integracijai į darbo pasaulį skirto laiko seka, neišvengiamai daranti poveikį šeimai skiriamam laikui ir potencialiam gimtamumui ir užsibaigianti gana brandžiame amžiuje, kai asmuo būna priverstas prisiimti dvigubą vaikų rėmimo ir senyvo amžiaus tėvų globojimo našta.

⁽¹⁷⁾ Šiuo požiūriu būtina skatinti ir išplėsti Dublino Fondo jau numatytas mokslinių tyrimų kryptis.

⁽¹⁸⁾ Šiuo klausimu taip pat žr. nuomonę dėl Būsto ir regioninės politikos (pranešėjas — A. Grasso, bendrapranešėja N. Prud'homme), OL C 161 2007 7 13.

⁽¹⁹⁾ Šių metų gegužės 15 d. Tarptautinės šeimos dienos proga Europos gausių šeimų konfederacija (ELFAC) ir daug kitų organizacijų, kaip antai, ES šeimoms organizacijų konfederacija (COFACE), paskelbė kreipimąsi į institucijų vadovus „Reikia sumažinti PVM už vaikams auginti būtinus daiktus“. Kitus dokumentus ir informaciją galima rasti tinklalapyje www.elfac.org.

⁽²⁰⁾ Šiuo metu kai kurios valstybės narės jau taiko mažesnę PVM tarifą vaikų sauskelnėms, bet manome, kad turėtų būti priimtas reikšmingesnis sprendimas dėl visų kūdikiams skirtų gaminių — pradedant maistu ir baigiant drabužiais, — kuriems vis dar taikomas didžiausias mokesčio tarifas.

5. Išvados

5.1 Nagrinėjant kartų solidarumo temą, nereikėtų pirmenybės teikti, o kartu ir apsiriboti demografiniu klausimu, nors į su juo susijusių iššūkių svarbą būtina atsižvelgti. Ši tema palaipsniui turi tapti artimiausių metų prioritetiniu klausimu, kuriuo turėtų užsiimti horizontalieji (institucijos, socialiniai partneriai, pilietinės visuomenės organizacijos ir t. t.) ir vertikalieji (jaunimo, vyresnio amžiaus žmonių ir t. t.) atsakomybės centrai, nes jie daro lemiamą poveikį Europos vystymuisi (ekonominiam, socialiniam ir kultūriniam) ir atnaujinant patį socialinį paktą, kuriuo grindžiamos mūsų demokratinės sistemos.

Iš tiesų solidarumo kultūra, kuri iki šiol buvo būdinga ES vystymuisi, bėgant metams leido priimti originalius ir tvarius sprendimus, kurie pasirodė esą lemtingi Europos žmogiškajam, socia-

liniam ir ekonominiam vystymuisi — pradėdant nacionalinėmis socialinės apsaugos sistemomis ir baigiant socialinių teisių ir pareigų santykiu, pradėdant piliečio teisių plėtojimu ir baigiant kartų atsakomybės šeimoje sąsaja ir tęstinumu.

5.2 Kaip yra pasakęs prancūzų rašytojas Antoine de Saint-Exupéry, „ateitį reikia ne numatyti, o padaryti ją galimą“. Taigi, reikia imtis veiksmų, kad visi piliečiai, visų pirma šeimos ir ypač jaunimas, vėl patiktų ateitimi. Tada jie nebebus priversti gyventi tokioje nepalankioje išteklių, paslaugų ir laiko požiūriais socialinėje aplinkoje, verčiančioje pernelyg ilgai atidėti sprendimą įgyvendinti šeimos planus ir susilaukti tiek vaikų, kiek norėtų. Priešingai — jie pajus naujo kartų solidarumo aljanso tvirtumą ir jiems bus užtikrintos priemonės, leisiančios įnešti savo indėlį ir padėsiančios priimti šiandieninius iššūkius.

2007 m. gruodžio 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

Šie pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų, diskusijų metu buvo atmesti (Darbo tvarkos taisyklių 54 straipsnio 3 dalis):

4.3 punktas

Papildyti taip:

„EESRK mano, kad reikia remti Gerosios patirties šeimos politikos kryptį srityje stebėsenos centro sukūrimą Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fonde ir mano, kad fondui būtų naudinga įvairiuose šio proceso etapuose išklausti pilietinės visuomenės, ypač šeimų asociacijų, nuomones siekiant nustatyti gerąją praktiką bei suteikti naudingą galimybę palyginti ir aptarti. EESKR ragina Komisiją, Europos Parlamentą ir Tarybą imtis reikiamų veiksmų šeimos stebėsenos centrui įsteigti Dublino fonde ir skirti šiam tikslui reikalingas lėšas.“

Balsavimo rezultatai

Už: 63 Pieš: 67 Susilaikė: 22
